

بررسی وضعیت سوء مصرف مواد مخدر در بین دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد

امیر رفیق، الیاس حاجی اقا بابائی

دانشجویان متالورژی دانشکده مهندسی دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

انجمن روانپزشکی امریکا (۱۹۹۴) علائم وابستگی به مواد را مجموعه ای از علائم شناختی، رفتاری و فیزیولوژیکی می‌داند که بر اساس آن فرد علی‌رغم داشتن اختلالات وابسته به مواد، مصرف آن را ادامه می‌دهد. بر این اساس در حال حاضر بالغ بر یک میلیون معتاد در ایران وجود دارد. هر معتاد نیز در طول زندگی خود تقریباً ده نفر را به کام اعتیاد می‌کشد. بدیهی است آسیب‌های اجتماعی و خسارت‌های اقتصادی و عوارض بهداشتی ناشی از این پدیده رو به افزایش می‌باشد. شیوه کنترل نامناسب (افراط و تفریط) خانواده یکی از مهمترین عوامل در عود اعتیاد جوانان است. تبعیض‌های خانوادگی در عود اعتیاد نقش داشته و خانواده‌هایی که به طور مکرر به تحقیر و سرزنش فرزندان می‌پردازند و از اظهار محبت و برقراری رابطه دوستانه با او اجتناب می‌کنند منشاء بسیاری از سرخوردگی‌ها و لغزش‌های فرزندان هستند. جوانان و به تبع دانشجویان به عنوان عمده ترین و مستعدترین گروه در معرض خطر بیشتری قرار دارند. مقایسه درصد مصرف مواد مختلف در دانشگاه فردوسی مشهد نسبت به سایر دانشگاه‌ها نشان می‌دهد دانشجویان این دانشگاه کمتر از سایر دانشگاه‌های مورد مطالعه از مواد مخدر مصرف کرده اند. این موضوع را می‌توان به بافت مذهبی شهر مشهد، قرار گرفتن مجموعه دانشکده‌ها در فضای محصور و تحت نظارت حراست دانشگاه و قرار گرفتن دانشگاه در محدوده فرهنگی شهر نسبت داد. در پایان باید در نظر داشت جرایم مواد مخدری و فرهنگ آن منحصر به نهاد خاصی به تنهایی نیست و اگر نگاه ما به آن صرفاً مقابله ای باشد هیچ موفقیتی در این زمینه حاصل نخواهد شد

کلیدواژه‌ها: اعتیاد، مواد مخدر، جوانان، دانشجویان، دانشگاه فردوسی مشهد

مقدمه

اعتیاد به عنوان یکی از معضلات جهان امروز به شمار رفته و پدیده‌ای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است (خلیلی). با وجود تمام تلاش‌هایی که در زمینه مبارزه با اعتیاد صورت گرفته (از جمله کشتار، حبس، درمان‌های پزشکی، جلوگیری از کشت و ...)، باید پذیرفت ریشه کنی اعتیاد تقریباً غیر ممکن است ولی باید برای پیشگیری از گسترش آن و نیز درمان مبتلایان برنامه ریزی‌های بلند مدت انجام داد (نریمانی، ۱۳۸۳). عواقب اجتماعی، یکی از مهمترین آثار سوء اعتیاد بوده و خانواده متضررترین نهاد اجتماعی در مواجهه

با اعتیاد است. مطالعات نشان داده است که انسان از دیرباز با مواد مخدر آشنایی داشته است ولی نوع استفاده، انگیزه، میزان و مقدار مصرف آن در جوامع مختلف، متفاوت بوده است. (خلیلی، ۱۳۹۳).

تاریخچه استفاده از مواد مخدر:

در طول تاریخ انسان با اهداف مختلف دارویی، مذهبی و تفریحی از مواد مخدر استفاده می‌کرده است. هومر شاعر یونانی اولین کسی است که در اشعارش به زیبایی‌های گل خشخاش اشاره کرده و آن را جزء گل‌های باغ روم به حساب آورده است. مردم مصر، بابل و روم نیز دیرباز نه تنها تریاک را می‌شناختند، بلکه آن را کشت کرده و به خواص تخدیری آن آشنا بوده اند. اروپایی‌ها از چهار هزار سال پیش با اثرات ضد درد و خواص دارویی افیون آشنا شده بودند. در ایران نیز دانشمندان و پزشکانی چون محمد زکریای رازی و ابن سینا در زمره اولین کسانی بودند که خواص دارویی تریاک را شناخته و آن را برای مداوای بیماران خود به کار برده اند.

تحقیقات تاریخی و مردم شناسی نشان داده است که استفاده از مواد مخدر در گذشته صرفاً محدود به بزرگسالان محدود بوده و جوانان به آن گرایش نداشتند. مصرف مواد مخدر به طور پراکنده در مراسم اعتقادی و مذهبی منحصراً توسط گروه‌های خاصی صورت می‌گرفت. اما بعدها هنگامی که مورفین، هروئین و کوکائین به بازار آمد، مواردی از اعتیاد جوانان نیز مشاهده و به تدریج گسترش یافت. (بابایی)

تعریف اعتیاد:

به طور کلی می‌توان اعتیاد را وابستگی جسمی و روانی به ماده ای به صورت مرتب و مستمر تعریف کرد. سازمان بهداشت جهانی هر گونه وابستگی دارویی یا روانی به مواد مخدر را اعتیاد می‌داند. انجمن روانپزشکی امریکا (۱۹۹۴) علائم وابستگی به مواد را مجموعه ای از علائم شناختی، رفتاری و فیزیولوژیکی می‌داند که بر اساس آن فرد علی‌رغم داشتن اختلالات وابسته به مواد، مصرف آن را ادامه می‌دهد.

در حال حاضر مسئله مواد مخدر و اعتیاد به شکلی پیچیده، گسترش یافته است و برخی ویژگی‌های مهم از قبیل قرار گرفتن کشور ما در جوار کشورهای تولید کننده مواد مخدر (افغانستان و پاکستان)، رشد نامتوازن اجتماعی، نابرابری اجتماعی، بیکاری، مهاجرت و ... موجب رشد و گسترش این معضل در ایران شده اند. بر اساس آمارهای موجود در حال حاضر ۱۲۰۰۰۰۰ نفر معتاد در ایران وجود دارد. (خلیلی، ۱۳۹۳)

خودمختارانه وجود داشته و والدین هر وقت کودک را از چیزی منع کنند، یا خواسته‌ای از وی داشته باشند دلیل آن را ارائه می‌دهند. در چنین خانواده‌هایی افراد قابل احترامند، صلاحیت اظهار نظر دارند و در تصمیم‌گیری‌ها دخالت داده می‌شوند که این عوامل روحیه استقلال و اعتماد به نفس را تقویت و به رشد سالم شخصیت او کمک می‌کند.

بر اساس نتایج حاصل از مطالعه ناستی (۱۳۸۶) و معارف وند (۱۳۸۱) گروه‌های الف و ب زمینه‌های گرایش به عود اعتیاد فرد را فراهم می‌کنند. همچنین تحقیقات نشان داد تبعیض‌های خانوادگی در عود اعتیاد نقش داشته و خانواده‌هایی که به طور مکرر به تحقیر و سرزنش فرزندان می‌پردازند و از اظهار محبت و برقراری رابطه دوستانه با او اجتناب می‌کنند منشاء بسیاری از سرخوردگی‌ها و لغزش‌های فرزندان هستند. مشاجرات خانوادگی نیز منجر به احساس عدم امنیت روحی و جسمی، تنفر (همراه با احساس گناه)، خشم از والدین و بروز رفتارهای نا بهنجار اجتماعی (از قبیل سوء مصرف مواد مخدر، فرار از خانه، اقدام به خودکشی یا خودزنی) در فرزندان می‌شود.

اعتیاد در میان دانشجویان:

سوء مصرف مواد مخدر و اعتیاد یکی از مشکلات عمده کشورهای در حال توسعه است. از آن جایی که این کشورها دارای جمعیت جوان هستند، بالطبع بیشتر در معرض خطر واقع می‌شوند. جوانان به عنوان عمده ترین و مستعدترین گروه در معرض خطر بیشتری قرار دارند. (سیام، ۱۳۸۶). از جمله مشتریان سوء مصرف مواد مخدر، دانشجویان هستند. سلامتی و بهداشت روانی این افراد یکی از دل مشغولی‌ها و نگرانی‌های برنامه ریزان و تصمیم‌گیرندگان است؛ با این حال تعداد پژوهش‌های انجام گرفته در این حیطه اندک است. بر اساس پژوهش‌های انجام شده، سوء مصرف مواد روانگردان در بین دانشگاهیان سراسر دنیا کم و بیش وجود دارد. بر اساس پژوهش‌های متعدد در دانشگاه‌های کشورهای صنعتی، دانشجویان به اشکال مختلف تجربه مصرف انواع مواد را داشته‌اند. الکل اولین و بیشترین ماده مصرفی در میان دانشجویان است که تقریباً ۴۴ درصد دانشجویان از آن استفاده کرده‌اند و با سطح تحصیلی، روابط جنسی ناسالم، بیکاری و رفتار پرخطر آن‌ها در ارتباط بوده است (موراسکا، ۲۰۰۵. کهلر و همکاران، ۱۹۹۸. بالکمن، ۲۰۰۲. به نقل از فرح بخش ۱۳۸۹).

بر اساس آخرین آمار اعلام شده، مواد مصرفی توسط معتادان کشور به ترتیب اولویت عبارتند از: تریاک، شیشه، کراک، هرویین، حشیش و اکستازی. در میان معتادان کشور، اقبال مختلف با سطح تحصیلات گوناگون مشاهده شده که افراد با تحصیلات لیسانس، دومین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند (صرامی، ۱۳۹۱)

نتایج تحقیقات رضایی (۱۳۷۹) بر روی دانشجویان مذکر ۶ دانشگاه علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی، اصفهان، شیراز، تبریز و مشهد و ۶

خسارات اعتیاد:

در حال حاضر بالغ بر یک میلیون معتاد در ایران وجود دارد. براساس یک برآورد تخمینی، هر معتاد بالغ بر یک میلیون تومان بر بار هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی جامعه می‌افزاید. هر معتاد نیز در طول زندگی خود تقریباً ده نفر را به کام اعتیاد می‌کشد. بدیهی است آسیب‌های اجتماعی و خسارت‌های اقتصادی و عوارض بهداشتی ناشی از این پدیده رو به افزایش می‌باشد. به گونه‌ای که بر اساس آمار سال ۱۳۷۸ ارائه شده توسط ستاد مبارزه با مواد مخدر تعداد طلاق‌های مختومه در سطح دادگاه‌های عمومی به میزان ۱۱۰۱۷۰ فقره بوده است.

مطالعات نشان می‌دهد به طور میانگین ۳۸ درصد از طلاق‌های کشور ناشی از معضل مواد مخدر بوده است. همچنین بر اساس آمار ارائه شده توسط ستاد مبارزه با مواد مخدر در سال ۷۸ از مجموع ۱۵۰۰۰۰ نفر زندانیان کشور، ۶ درصد مستقیماً در رابطه با مواد مخدر و ۱۵-۲۰ درصد به نوعی به واسطه مواد مخدر مرتکب سرقت، قتل، منکرات و ... گردیده و نهایتاً روانه زندان شده‌اند. تهدید نرم مواد مخدر و روانگردان‌ها به صورت زلزله خاموش محیط‌های آموزشی (مدارس و دانشگاه‌ها) را نشانه رفته و با ارائه باورهای غلط (از جمله مصرف مواد برای آرامش، خلاقیت، نشاط، رهایی از استرس و اضطراب، لاغری، تمرکز، شب بیداری، تفریح و ...) به دنبال جذب مشتری جدید می‌باشد. (خلیلی، ۱۳۹۳).

نقش خانواده در اعتیاد جوانان:

بر اساس تحقیق انجام شده توسط آقامحمدیان (۱۳۸۴) شیوه کنترل نامناسب (افراط و تفریط) خانواده در عود اعتیاد نقش دارد. معمولاً خانواده‌ها بر اساس نحوه کنترل فرزندان به چهار گروه تقسیم می‌شوند.

الف) والدین سهل‌گیر: در چنین خانواده‌هایی افراد به قوانین و آداب و رسوم چندان تنیدی ندارند و هر کاری که بخواهند می‌توانند انجام دهند. در این خانواده‌ها هر کس به منافع خود توجه دارد و همین سبب می‌شود نسبت به زندگی احساس مسئولیت نکنند، در نتیجه این افراد قادر به زندگی اجتماعی سالم نیستند و همیشه با مشکلات اخلاقی و اجتماعی مواجه می‌شوند.

ب) والدین سخت‌گیر: در چنین خانواده‌هایی بیش از اندازه بر قدرت والدین تاکید می‌شود و این والدین دوست دارند فرزندان دستوراتشان را عیناً اطاعت کنند. این کودکان در بزرگسالی احساس ناامنی کرده، استقلال نداشته و گرایش دارند انحرافات اخلاقی از خود نشان دهند. پ) والدین طرد کننده: آن‌ها از زندگی و نیازهای فرزندان غافل بوده و تقاضایی از آن‌ها ندارند. در واقع آن‌ها در مقایسه با سایر والدین حداقل درگیری عاطفی و هیجانی را با فرزندان نشان دارند.

ت) والدین مقتدر: در چنین خانواده‌هایی فرزندان به استقلال و آزادی فکر تشویق می‌شوند در حالیکه نوعی محدودیت و کنترل از سوی والدین بر او اعمال می‌شود. در این خانواده‌ها انضباط توأم با رفتار

مطالعات شیوع شناسی در مورد شیوع مصرف و سوء مصرف مواد در دانشجویان دانشگاه‌های ایران

مکان مطالعه	سال مطالعه	تعداد نمونه - نفر	نوع ماده مصرفی به ترتیب اولویت بر اساس اعلام نتایج پژوهش‌ها (براساس مصرف روزانه، سال گذشته و مداوم)
دانشگاه‌های علوم پزشکی و دانشگاه‌های وزارت علوم ۶ استان شامل علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی، اصفهان، شیراز، تبریز و مشهد)	۱۳۷۴	۱۳۷۴	حشیش، تریاک، هرویین، شیره، الکل، مازکر
علوم پزشکی تهران	۱۳۷۶	۱۳۷۶	اترین‌های مذکور
دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۱۳۸۰	۱۳۸۰	گل‌گراس، هسرویین، حشیش، تریاک، بنزودیازپین‌ها (روزانه)
دانشگاه شهید باهنر کرمان	۱۳۸۰	۹۹۳	الکل، تریاک، هرویین
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی تهران	۱۳۸۱-۱۳۸۰	۵۶۵	سیگار، الکل، تریاک، حشیش، هرویین
دانشگاه‌های دولتی تحت پوشش وزارت علوم	۱۳۸۰	۱۵۲۲	الکل، تریاک، حشیش
دانشگاه علوم پزشکی بابل استان مازندران	۱۳۸۱	۹۴۶	حشیش، تریاک، الکل
دانشجویان دانشگاه‌های دولتی ۲۱- دانشگاه تحت پوشش وزارت علوم	۱۳۸۱-۱۳۸۲	۵۳۳۱	الکل، تریاک، حشیش، ماری‌جوانا
دانشگاه‌های تهران (ارشته پزشکی، هنر، مهندسی و علوم انسانی)	۱۳۸۲	۱۰۸ داوطلب و ۵۰۰ درمان و دانشجوی	انواع مواد
دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور	۱۳۸۳	دانشجویان پسر سیگار، الکل، مواد افیونی و دختر	
دانشجویان پسر دانشگاه‌های مختلف رشت	۱۳۸۴	دانشجویان پسر	سیگار، الکل، اکنتازی و تریاک
دانشجویان دختر چهار دانشگاه تهران، هنر، آزاد و شاهد	۱۳۸۴	۶۰۱	سیگار، قلیان، قرص، ماری‌جوانا، حشیش، هرویین، تریاک
شش دانشگاه شهر تهران (شامل امیر کبیر، علم و صنعت، تهران، تربیت معلم، علامه طباطبائی و هنر)، دانشگاه کرمان و دانشگاه فردوسی مشهد	۱۳۸۵-۱۳۸۴	۲۹۹۷	قلیان، سیگار، الکل، حشیش
دانشجویان دانشگاه تهران	۱۳۸۵	۱۴۰ دانشجوی و ۸۱ داوطلب ترک	انواع مواد
دانشجویان سه دانشگاه علوم پزشکی، خلیج فارس و آزاد اسلامی بوشهر	۱۳۸۵	دانشجویان	قلیان، سیگار، الکل، اکس، گراس، هرویین، کوکائین، مرفین
دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی زاهدان	۱۳۸۵	۵۹۷	سیگار، حشیش، الکل، تریاک و ماری‌جوانا
دانشجویان رشته‌های داروسازی و دندانپزشکی دانشگاه شیراز	۱۳۸۵	دانشجویان پسر	سیگار و انواع مواد
دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اراک	۱۳۸۵	دانشجویان	الکل، تریاک، حشیش
مطالعه مروری وضعیت مصرف مواد در دانشجویان کشور ۱۶ مطالعه صورت گرفته بعد از سال ۱۳۷۶	۱۳۸۵	کشور	
دانشجویان دانشگاه‌های دولتی کشور	۱۳۸۶-۱۳۸۵	دانشجویان	قلیان، مسروبات الکلی و تریاک

اعتیاد در دختران:

همانطور که در جامعه نیز اعتیاد در مردان بیشتر از زنان است، آمار مصرف مواد مخدر در میان دانشجویان پسر نیز بیشتر از دانشجویان دختر است. البته در سال‌های اخیر گرایش دختران نیز به استفاده از سیگار و الکل افزایش یافته است. (خلیلی)

در مطالعه جعفری و همکاران (۱۳۸۴) (به نقل از نقویان ۱۳۹۰) تحت عنوان "بررسی شیوع مواد اعتیاد آور در دختران دانشجو" که بر روی ۶۰ دانشجوی دختر دانشگاه تهران، هنر، آزاد و شاهد انجام شد نتایج ذیل به دست آمد:

استعمال سیگار به طور کلی ۱۸.۱ درصد، مصرف قلیان ۱۰.۸ درصد، قرص ۱.۵ درصد، ماری‌جوانا و حشیش ۰.۷ درصد، پیپ ۰.۵ درصد، هرویین ۰.۳ درصد و تریاک ۰.۲ درصد به دست آمد.

جمع بندی و ارائه راهکار

اگر پدیده اجتماعی جرایم مواد مخدری را به پدیده فردی و یا توطئه خارجی تقلیلی ندهیم، می‌توان از منظر جامعه‌شناختی برای موضوع مواد مخدر در جامعه به نگرش صحیحی دست یافت. جرایم مواد مخدری و فرهنگ آن منحصر به نهاد خاصی به تنهایی نیست و اگر نگاه ما به آن صرفاً مقابله‌ای باشد هیچ موفقیتی در این زمینه حاصل نخواهد شد. (علی‌وردی‌نیا، ۱۳۸۴)

دانشگاه تحت نظارت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری شامل دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، اصفهان، شیراز، تبریز و مشهد در مقاطع کارشناسی و بالاتر ورودی‌های ۱۳۷۴ انجام شد نشان داد:

۱۸.۹ درصد از کل دانشجویان به سیگار معتاد بوده، ۲۵.۶ درصد حداقل یک بار از مواد مخدر (حشیش، تریاک، هرویین، شیشه، الکل، آمفتامین، کوکائین و ...) مصرف کرده، ۱۷ درصد به صورت تفننی (مصرف گاه و بیگاه مواد که فاصله آن بیش از ۳ روز باشد) و ۴.۷ درصد نیز به صورت مداوم (هر روز یا با فاصله کمتر از ۳ روز) از مواد مخدر استفاده کرده اند. مواد مصرف شده توسط دانشجویان به ترتیب الکل، تریاک، حشیش، هرویین و شیره بوده اند.

بررسی اعتیاد در دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد:

در سه تحقیق انجام شده در شش دانشگاه تهران (امیر کبیر، علم و صنعت، تهران، تربیت معلم، علامه طباطبائی و هنر)، دانشگاه کرمان، دانشگاه فردوسی مشهد و دانشگاه صنعتی اصفهان در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۱۳۸۴ شیوع مصرف مواد (در طول زندگی، در سال گذشته و در ماه گذشته) به شرح ذیل ارائه شده است (طارمیان، ۱۳۸۹)

شیوع مصرف مواد در شش دانشگاه شهر تهران، دانشگاه کرمان، دانشگاه فردوسی مشهد و دانشگاه صنعتی اصفهان در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

دانشگاه	مدت مصرف	قلیان	سیگار	الکل	تریاک	هرویین	حشیش	اکنتازی	شیشه	کراک
دراپول زندگی	۲۳۳.۹	۲۳۹.۲	۲۳۷.۷	۲۳۳.۳	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲
در سال گذشته	۲۳۲.۱	۲۳۵.۷	۲۳۱.۲	۲۳۰.۸	۲۳۰.۱	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲
در ماه گذشته	۲۳۳.۲	۲۳۱.۶	۲۳۰.۳	۲۳۰.۶	۲۳۰.۱	۲۳۰.۸	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲
در طول زندگی	۲۳۰.۶	۲۳۷.۸	۲۳۳.۷	۲۳۰.۸	۲۳۰.۴	۲۳۰.۶	۲۳۰.۸	۲۳۰.۸	۲۳۰.۸	۲۳۰.۸
در سال گذشته	۲۳۰.۹	۲۳۱.۳	۲۳۰.۳	۲۳۰.۶	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲
در ماه گذشته	۲۳۱.۶	۲۳۰.۷	۲۳۰.۳	۲۳۰.۴	۲۳۰.۵	۲۳۰.۹	۲۳۰.۱	۲۳۰.۸	۲۳۰.۸	۲۳۰.۸
در طول زندگی	۲۳۴.۸	۲۳۷.۵	۲۳۰.۹	۲۳۰.۳	۲۳۰.۳	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲
در سال گذشته	۲۳۴.۱	۲۳۰.۳	۲۳۰.۳	۲۳۰.۸	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲
در ماه گذشته	۲۳۱.۴	۲۳۷.۷	۲۳۰.۳	۲۳۰.۳	۲۳۰.۵	۲۳۰.۱	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲
در طول زندگی	۲۳۷.۷	۲۳۷.۵	۲۳۰.۹	۲۳۰.۳	۲۳۰.۳	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲
در سال گذشته	۲۳۴.۳	۲۳۴.۲	۲۳۰.۴	۲۳۰.۸	۲۳۰.۱	۲۳۰.۸	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲
در ماه گذشته	۲۳۵.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۶	۲۳۰.۱	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲	۲۳۰.۲

بر اساس جدول فوق بیشترین درصد مواد مصرفی در بین دانشجویان در طول زندگی، سال گذشته و ماه گذشته به ترتیب شامل قلیان، سیگار و الکل بوده و بعد از آن سایر مواد با درصد‌های بسیار کمتر در رتبه‌های بعدی قرار گرفته اند. مقایسه درصد مصرف مواد مختلف در دانشگاه فردوسی مشهد نسبت به سایر دانشگاه‌ها نشان می‌دهد دانشجویان این دانشگاه کمتر از سایر دانشگاه‌های مورد مطالعه از مواد مخدر مصرف کرده اند. این موضوع را می‌توان به بافت مذهبی شهر مشهد، قرار گرفتن مجموعه دانشکده‌ها در فضای محصور و تحت نظارت حراست دانشگاه و قرار گرفتن دانشگاه در محدوده فرهنگی شهر نسبت داد.

مطالعات شیوع شناسی در مورد شیوع مصرف و سوء مصرف مواد در دانشجویان دانشگاه‌های ایران از سال ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۶ در جدول ذیل ارائه شده است (صرامی و همکاران، ۱۳۹۲).

- به نظر می‌رسد برای پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر بتوان استراتژی‌های ذیل را ارائه کرد:
- ارائه اطلاعات صحیح در مورد عوارض مصرف الکل، سیگار و سایر مواد مخدر و روانگردان‌ها
  - ارتقاء شایستگی‌های اجتماعی و مهارت‌های زندگی مانند مهارت‌های تصمیم‌گیری، حل مسئله، برقراری ارتباطات موثر، مهارت مقاومت و کنترل استرس
  - فعالیت‌های حمایتی که تمرکز آن‌ها بر تفریحات سالم به جای مصرف الکل و مواد می‌باشد
  - تعلیم افرادی که توانایی تاثیرگذاری بر رفتار دانشجویان را دارند مانند اعضای هیئت علمی دانشکده‌ها، کارمندان، فعالین دانشجویی، کارمندان بخش مشاوره و سلامت دانشگاه و ...
  - مشخص کردن افراد در معرض خطر در حداقل زمان ممکن، ارائه خدمات مداخله‌گرانه و ایجاد بستری مناسب برای پیشگیری از گرایش آنها به رفتارهای پرخطر(خلیلی، ۱۳۹۳).
- منابع:
- آقا محمدیان، ح. روانشناسی بلوغ و نوجوان. انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ۱۳۸۴.
  - بابایی اصل، ف. سوء مصرف مواد. کتابچه آموزشی.
  - خلیلی، س.، خیرخواه رحیم آباد، ک. ارزیابی معضل اعتیاد در میان دانشجویان کشور(روش‌ها و نگرش‌ها). نشریه اصلاح و تربیت. شماره ۱۱۹. ۱۳۹۳.
  - رضایی، ا. بررسی شیوع مصرف مواد در بین دانشجویان مذکر مقاطع تحصیلی کارشناسی و دکتری ورودی ۱۳۷۴-۷۵ دانشگاه‌های علوم پزشکی و دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، اصفهان، شیراز، تبریز، مشهد. پایان نامه تخصصی پزشکی-اجتماعی، دانشگاه علوم پزشکی تهران. ۱۳۷۹.
  - سیام، ش. بررسی شیوع سوء مصرف مواد اعتیادآور بین دانشجویان پسر دانشگاه‌های مختلف رشت در سال ۱۳۸۴. نشریه طبیب شرق. شماره ۴. ۱۳۸۵.
  - صرامی، ح. شیوع شناسی اعتیاد در ایران. سایت ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری. ۱۳۹۲.
  - صرامی، ح.، قربانی، م.، تقوی، م. بررسی دو دهه تحقیقات شیوع شناسی مصرف مواد در بین دانشجویان دانشگاه‌های کشور. فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد. شماره ۲۷. ۱۳۹۲.
  - طارمیان، ف. وضعیت مصرف مواد در دانشگاه‌های ایران. مجموعه مقالات منتخب ۳۰ کنگره استانی پیشگیری اولیه از اعتیاد. ۱۳۸۹.
  - علی وردی نیا، ا. مطالعه جامعه شناختی اعتیاد به مواد مخدر در ایران. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی. شماره ۲۰. ۱۳۸۴.
  - فرح بخش، ک. پیشگیری از مصرف و سوء مصرف مواد روانگردان در دانشجویان دانشگاه‌ها. مجموعه مقالات منتخب ۳۰ کنگره استانی پیشگیری اولیه از اعتیاد. ۱۳۸۹.
  - معارف وند، م. بررسی عوامل شخصی، خانوادگی و روابط اجتماعی موثر بر بازگشت به اعتیاد در مورد معتادان بهبود یافته. پایان نامه کارشناسی ارشد تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ۱۳۸۱.
  - ناستی زایی، ن. بررسی عوامل خانوادگی عود اعتیاد از دیدگاه معتادان خود معرف به مراکز ترک اعتیاد شهرستان زاهدان. فصلنامه پژوهشی دانشکده بهداشت یزد. شماره ۲. ۱۳۸۶.
  - نریمانی، م.، صادقیه اهری، س.، عود اعتیاد و شیوه‌های مقابله با آن. اردبیل: اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی. ۱۳۸۳
  - نقویان، س. بررسی علل گرایش به مصرف مواد در میان دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل. ۱۳۹۰.